

Moara cu noroc de Ioan Slavici

- Contextualizare
- Tema și viziunea despre lume
- Convențiile discursive ale speciei
- Personajele

Moara cu noroc de Ioan Slavici

Contextualizare (încadrarea operei în curent literar/ mișcare literară, perioadă, orientare tematică)

- **perioadă: antebelică, Epoca Marilor Clasici (G. Călinescu) – publicată în volumul *Novele din popor*, 1881**
- **curent: realismul popular/ „realismul psihologic”- Eugen Simion**
- **operă/ specie: nuvelă psihologică, realistă**
- **orientare tematică: monografia vieții satului transilvănean de la sfârșitul secolului al XIX-lea**

Contextualizare

Slavici propune o etnospiritualitate transilvăneană, generând modele estetice în majoritatea genurilor și speciilor în proză.

CARACTERUL POPULAR ȘI REALIST al prozei lui Slavici = rezultatul unui efort conștient: *Scriind, îmi dădeam silința să mă potrivesc atât în plăsmuire, cât și în formă, cu felul de a vedea și cu gustul acelor pe care îi aveam în vedere.*

- **caracterul realist** al prozei – justificare:

Ex. 1. - o primă explicație - concepția artistică a scriitorului

-opera trebuie să vehiculeze idei care *merg la inima cititorului din popor*

-arta trebuie să educe cultural și moral societatea

-arta - **caracter moralizator:** *Pentru ca să fie frumos, un lucru trebuie să fie, înainte de toate, bun și adevărat.*

Ex. 2. - o altă explicație - lecturile de tinerețe ale autorului

-normele morale propuse de Confucius: sinceritate, bună credință, inimă deschisă și iubire de adevăr etc.

Încadrarea textului în specie/ curent - nuvelă psihologică (realism psihologic)

-nuvela - convenții discursive ale speciei:

- accentul cade asupra protagonistului, prezentat detaliat, în relație cu mediul, cu familia, cu sinele, pe baza elementelor biografice

- veridicitatea cronotopului
- faptele sunt verosimile
- intriga riguros construită
- naratorul tinde să fie obiectiv

-nuvelă psihologică – particularități:

- puternice tensiuni sufletești (aspecte exterioare generează conflicte interioare),
- mijloace de investigație psihologică (monolog interior, monolog interior adresat, monolog modern/ stilul indirect liber)
- tematica specifică -dezumanizarea sub imperiul banului

-nuvelă realistă – principii estetice:

- intenția naratorului de a crea iluzia că faptele au existat în realitate
- obiectivitatea convenției
- tehnica detaliului în zugrăvirea societății, urmărită sub determinare socială, morală, economică
- personajul reprezentativ pentru societate, tipic în împrejurări tipice
- tematica socială – monografia vieții satului transilvănean

Tema și viziunea despre lume

1. Viziunea

Viziunea realistă – bazată pe concepția autorului:

- personajele trebuie să respecte principii morale solide, legi nescrise, în funcție de care se ghidează societatea

Ex.- teza de la care pornește nuvela - sintetizată în vorbele bătrânei, cu care se deschide nuvela:

Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibei tale te face fericit.

=)bătrâna:

- conservatoare, adeptă a unui statu-quo

- exponent al lumii arhaice, așezată pe alte valori

- înțelepciunea/ experiența de viață

=) atitudinea bătrânei configurează primul strat tematic al nuvelei, **supratema destinului**

2.Stratul tematic

Din punct de vedere **realist**:

- **tema socială: monografia vieții satului transilvănean la sfârșitul secolului al XIX-lea**
- antiteză două lumi
- ⇒ **lumea așezată, orânduită**, a cărei lege e **omenia**: datini, tradiții, credințe, superstiții, însă pauperă (săracă) și preocupată de câștig
- ⇒ **lumea atipică a porcarilor și a lotrilor**: afaceri necurate, șantaj, amenințare, crimă, legi proprii care sfidează justiția - „**realitate stranie**”

tema familiei

Ex. familia lui Ghiță

- familie patriarhală, tradițională
- soțul - putere decizională/ își asumă un contract față de familia sa din iubire și responsabilitate/ reprezintă liantul de comunicare al familiei cu comunitatea

- **supratema destinului**

- vorbele bătrânei (instanță morală, voce auctorială) - rezultatul gândirii ancestrale a poporului
- personajele - victime ale sorții/ forța care le guvernează destinul este întâmplarea

Ex. - afirmația din incipit- temerea bătrânei legată de un *noroc nou* la bătrânețe --) ironia autorului

- **drama incomunicării**

- principalele cauze (atitudinea lui Ghiță):
- vanitatea și patima pentru bani)
- înstrăinarea față de soție

Triplă axă tematică

- ⇒ **socială** – dorința de acumulare în ordine materială
- ⇒ **morală** - consecințele patimii pentru bani
- ⇒ **psihologică** - dezumanizarea lui Ghiță sub imperiul banului

3. Titlul

Titlul – **simbolic și ironic**

- **norocul așteptat = nenoroc datorită abordării greșite a destinului**

Ex. - substantivul „moara”

- semnificație ascunsă: în locul morii vechi se află o cârciumă

=) dacă moara macină bucatele, cârciuma „macină” destinele umane

=) descrierea morii anunță **dimensiunea thanatică (moartea)**:

Ex. – imagini care anticipează finalul tragic: acoperișul ciuruit de vânt și ploi, plasarea într-un spațiu malefic, în pustă, loc izolat de lume etc.

4. Elemente de structură și de compoziție/ convenții discursive

a. Instance narative/ perspectiva narativă

- narator – **obiectiv, omniscient**
- particularități ale perspectivei

narative:

1. INTERFERENȚA DINTRE PLANUL NARATORULUI ȘI PLANUL PERSONAJELOR (stilul indirect liber)

2. TEHNICA PUNCTULUI DE

VEDERE – bătrâna un alter- ego al autorului/ transmite codul etic al acestuia

b. Repere spațio-temporale

-**timpul și spațiul** - veridice

Ex.1 - spațiul

-la începutul cap. al II-lea - pasaj descriptiv, care fixează spațiul acțiunii: *drumul spre Ineu*

=> drumul - **valoare simbolică**: creionat cu urcușuri și coborâșuri, prefigurează destinul personajului

Ex.2 – timpul:

- a doua jumătate a secolului al XIX-lea: mentalitatea lumii rurale/ tipurile de relații capitaliste – o societate mercantilă/ din vestimentație și limbaj

- la nivel intratextual - indici temporali de factură religioasă: de la *Sf. Gheorghe, la Paște*

4. Elemente de structură și de compoziție/ convenții discursive

c. Structura narativă/tehnici narative

Structura narativă –complexă

- în unele capitole - TEHNICA

DECUPAJULUI:

-mutație compozițională-

Ex.1. - nuvela începe cu intriga

Ex.2. - expozițiunea - în capitolul al II-lea =>

DISLOCAREA MOMENTELOR

SUBIECTULUI

Ex.3. - omisiuni ale unor fapte/ elipse

Ex.4.- relatarea unor acțiuni paralele

=>ramificarea acțiunii

=>tendința de a crea fire epice suplimentare

Ex.5.- incipiturile capitolelor - alternanța modurilor de expunere: descrierea, narațiunea, dialogul

Ex.6.- trecerea de la un capitol la altul – prin relații de simultaneitate sau de anterioritate temporală

d. Relația incipit-final - TEHNICA SIMETRIEI

- **incipitul nuvelei = teza textului**

- exprimată programatic de bătrână: *Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căi, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibei tale te face fericit*

- are statutul unui prolog: deschide spre un posibil conflict între generații --)diferența de mentalitate din familia lui Ghiță

Ghiță –fire întreprinzătoare (*atunci să nu mai pierdem vremea*)/ vs./ soacra – sfătuitoare, tradițională și conservatoare

- **finalul**

- centrat pe tema destinului

- avertismentul inițial al bătrânei devine acum un adevăr universal: destinul nu iartă, se salvează doar cei inocenți și virtuoși: *Așa le-a fost data*

Personajele

Slăvici - unul dintre cei mai desăvârșiți portretiști

1. Prezentarea generală a personajelor

- personajele sale se definesc prin modul în care sunt prezentate de către narator și prin felul în care sunt văzute de către celelalte personaje

Ana

– este caracterizată de bătrână la începutul nuvelei (cap. I): *prea tânără, prea așezată, oarecum prea blândă la fire* ca să și-o poată închipui cârciumăriță -la finele cap.al II-lea, îi apare lui Ghiță *înțeleaptă și așezată*/ în capitolul al IV-lea: *Tu ești bună, Ano, și blândă, dar ești ușoară la minte și nu înțelegi nimic*
=> **tehnica portretistică: detaliile, lanțul de epitete**

Bătrâna - vocea auctorială în text/ ancorată într-o mentalitate veche

Lică – antagonistul/ „forța care sfidează legile”/ personaj negativ, intimidează / tenace/ inspiră teamă/
-pentru Ghiță = ispita malefică, tentația bogăției blestemate, dar și a existenței în afara normelor etice

2. Integrarea personajului într-o tipologie

Ghiță - are cel mai enigmatic și controversat comportament sub aspect psihologic:

-dorința de înavuțire ajunge să îl dezumanizeze
-eforturile sale de a restabili echilibrul sunt sortite eșecului

- **protagonistul textului**, în jurul lui gravitând celelalte personaje
- prezentat în evoluția sa interioară, o **involuție din punct de vedere moral**
- din perspectiva **realismului: personaj complex, cu calități și defecte, rotund**
- **psihologic - conflict interior care, reflectat în conștiință, duce la pierderea încrederii în sine**
- drama lui este, pe de o parte, generată de slăbiciunea sa interioară, iar pe de altă parte, de orgoliu

Statutul social, psihologic, moral al personajului

Statut social – 2 etape

- **Inițial:**

- cap al familiei, soț, ginere și tată
- condiție materială precară/ sărac (un cizmar bun și harnic)/ simte nevoia să asigure familiei un trai decent
- =) arendează moara, încercând să agonisească bani pentru a-și deschide un atelier cu calfe
- după mutarea la han - relațiile de familie sunt înfloritoare/ este apreciat de oameni, care afirmă că vin la Ghiță, nu la moară

- **după apariția lui Lică**

- ispitit să intre în afaceri necinstite
- =) întovărășirea cu omul malefic => greșeli/ consecințe
- Ex.1. - arestat pentru complicitate la jaf și la crimă
- Ex.2. - depune jurământ mincinos
- Ex.3. – e dispus să colaboreze cu jandarmul Pinteș pentru a-l prinde pe Lică, dar nu înainte de a-și recupera banii investiți
- Ex.4. - se folosește de Ana fără să îi explice intențiile
- Ex.5. - infidelitatea soției + gelozia => crima

Statut psihologic/ moral

- transformările și frământările interioare

caracterul psihologic al nuvelei – evidențiat prin:

1.TEHNICILE DE INVESTIGAȚIE PSIHOLAGICĂ:

- **monologul interior (interior-adresat)**
- **stilul indirect liber**
- **introspecția**
- **dialogul - prin modalități de a intensifica tensiunea psihologică: rostiri aluzive, pauze semnificative, tatonări, strategii de dominare etc.**

2.CONFLICTUL MOTIVAȚIONAL

- **avaritia**
- **aspirația către un statut social mai bun**
- **datoria de a fi protectorul familiei**
- **dragostea față de Ana și de copii**
- **grija față de reacțiile opiniei publice**
- **vanitatea de a-și dovedi sieși puterea**

Statut psihologic și moral – etapele dezumanizării

=) Ghiță este prezentat într-un proces de dezumanizare, urmărit progresiv, în trei etape, în special în relația cu Ana:

Etapa 1

- **primul moment al dezechilibrului sufletesc = întâlnirea cu Lică**
 - conștientizează că este în inferioritate din cauza familiei
 - orgoliul său este negat prin autoritate => se declanșează **conflictul interior, pierderea încrederii în sine**
 - acceptă constrângerile lui Lică => îi propune porcarului să intre în afaceri pe picior de egalitate, cu condiția ca oamenii să îl știe dușman cu el: *și lumea trebuie să mă știe un om cinstit și stricat cu voi*
 - își ia măsuri de precauție: angajează slugă, își cumpără pistoale

Statut psihologic și moral – etapele dezumanizării

Etapa a 2-a

- **înțelegerea Ghiță – Lică** = începutul obișnuirii cu răul : banul nu îi oferă libertate, ci
Dependența de Lică: *Ei! Ce să-mi fac dacă e în mine ceva mai tare decât voința mea?*

=) manifestările lui Ghiță

Ex.1. - surprinse **din perspectiva naratorului**: *își pierde lesne cumpătul și îi lăsa urme vinete pe brațe/ ursuz/ impulsiv/ provoacă teamă: nu mai îndrăzne să-i vorbească dezghețat ca mai nainte, se temea ca nu cumva el să se mânie pe dânsa*

E. 2. –surprins **din perspectiva lui Ghiță**: *ar fi voit să meargă la ea, să-i ceară iertare, s-o împace, dar nu putea; era în el ceva ce nu-l lăsa*

=) vicierea relației dintre soți

- **Ghiță - arestat pentru complicitate la jaf și crimă**

-închiderea și plimbarea încătușat pe ulițele satului, sub privirile oamenilor = destabilizarea emoțională/ frângerea axei vieții sale morale/ pierderea încrederii în sine și în ceilalți

Ex.1.- se gândește că ar fi mai bine să plece de la moară/ atitudine contradictorie: dorește atât răzbunare, cât și recuperarea prejudiciului

Ex.2. - începe un joc dublu: pare că acceptă regulile lui Lică, dar colaborează cu jandarmul Pinte, fost porcar => scopul: reabilitarea imaginii publice;

Statut psihologic și moral – etapele dezumanizării

Etapa a 3-a

= proba înfrângerii prin soție

- crezând că Lică a fost cel care a plătit cauțiunea, Ana cedează, comite adulterul, ceea ce atrage gelozia soțului

=> înfrângerea prin soție este maximum pe care Ghiță îl poate îndura

=> își omoară soția din disperarea unui om care un mai are nimic de pierdut

! - ceea ce nu înțelege Ana este faptul că Ghiță nu și-ar fi permis un conflict deschis cu Lică din cauza familiei

- finalul- *Așa le-a fost data* - avertismentul inițial al bătrânei devine acum un adevăr universal: destinul nu iartă, se salvează doar cei inocenți și virtuoși

Aplicație

Peste zece zile apoi veni un ordin urgent: regimentul se va învagona imediat și va fi transportat pe teatrul de război din Transilvania.

David nu avusese vreme nici măcar să-și dea bine seama ce s-a întâmplat. S-a pomenit într-un vagon, împreună cu o mulțime de ofițeri, între care și Alexe Candale, care-l pirona cu ochii întrebători, înfierbântați. Dar n-au putut schimba nici o vorbă până tocmai a două zi, într-o stație mică, unde trenul poposea vreo două ceasuri.

Candale l-a întrebat repede, înăbușit:

- Ei, ce faci?

David așteptase întrebarea, care totuși îl ului complet. Răspunse tot printr-o întrebare:

- Dar tu?

- Eu voi trece la ai noștri îndată ce voi putea [...].

David nu răspunse. Nu-i veni în minte la repezeală nici un răspuns. De-abia pe urmă zise cu șfială, aproape tremurând de emoție:

- Dar datoria? ... dar jurământul?

Candale n-avu vreme să spună nimic. Din fața lui se vedea însă un dispreț ciudat pentru vorbele lui David.

[...]”Ce mă mai necăjesc zadarnic? Își zicea mereu, căutând să se potolească. De ce? ... Datoria-i datorie.”

Liviu Rebreanu, *Catastrofa*

1. Precizează modul de expunere care se regăsește în afirmația: [...]”Ce mă mai necăjesc zadarnic? Își zicea mereu, căutând să se potolească. De ce? ... Datoria-i datorie.”
2. Menționează tipul de perspectivă narativă din textul citat.
3. Justifică, folosind două argumente, încadrarea textului în proza psihologică.
4. Explică, în maximum cinci rânduri, în ce constă drama lui David.
5. Comentează, în 30–50 de cuvinte (trei-cinci rânduri), titlul fragmentului prin raportare la tema discuției dintre cele două personaje.